

Staeltje *natuur*

nummer 94

juni 2023

Uitgave van de vereniging 'Vrienden van het Staelduinse Bos'

Informatie Vereniging 'Vrienden van het Staelduinse Bos'

U steunt ons vanaf minimaal € 7,50 per jaar, extra giften hierbij zijn zeer welkom. Het lidmaatschap loopt van 1 januari t/m 31 december. Als u lid wordt na 1 oktober bent u automatisch lid voor het volgende jaar. Opzeggen kan per e-mail of schriftelijk vóór 1 november, anders loopt het lidmaatschap automatisch door in het volgend kalenderjaar.

Bankrelatie: IBAN: NL02 ABNA 0476 8918 09
ten name van: Vereniging Vrienden van het Staelduinse Bos

De Belastingdienst heeft de Vereniging aangewezen als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Schenkingen, giften en nalatenschappen zijn voor u fiscaal aftrekbaar en de vereniging hoeft geen belasting te betalen over het binnengekomen bedrag. Alle informatie vindt u op onze website bij:

www.hetstaelduinsebos.nl/contact.html#ANBI
RSIN/Fiscaal nummer ANBI: 8137.44.519
Kamer van Koophandel: nummer 40397221

Algemene informatie en afspraken groepen:

D. van Drongelen, telefoon 0174-63 14 27
of e-mail naar aatendiek@gmail.com

Correspondentieadres en ledenadministratie:

E.M. Keizer-Boogh
Riemtale 2
3155 ND Maasland
telefoon 010-592 52 98
e-mail staelduinsebos@hotmail.com

Redactie: R. Arnold
E-mail redactie: redactie@hetstaelduinsebos.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Tentoonstellingscommissie	4
Excursie e.d. Staelduinse Bos 2023	6
Gedicht	8
De vlaamse Gaai	9
De Tonderzwam	10
Struintochten 2023	11
Verhaal van Jacinta	12
Vrijwilligers gezocht	13
Staelduindag 2023	14
Activiteiten 2023	15
Nestkastjes timmeren	15
Bezoekers aantallen	16
In memoriam Hylke de Graaf	17
Stuifmeel	18
NLDoet	21
Paasspeurtocht 2023	22
Filmprogramma	23
Jaarverslag juni 2021 - juni 2022	24
Vogelexcursie	28
Kinderpagina	30

Voor op- of aanmerkingen: redactie@hetstaelduinsebos.nl

Voor(zitter)woord

Het verenigingsjaar zit er weer bijna op. In het bezoekerscentrum wordt en werd er van alles gedaan. De filmzaal is geschilderd, de vitrines in de filmzaal zijn vernieuwd, de vloerbedekking op zolder is (of wordt) vernieuwd en de tuin is weer helemaal piekfijn in orde.

Er is dus deze winter een flink aantal vrijwilligers bezig geweest om te werken in en bij het centrum.

Dat de Koestal een mooie plek is, weten veel bezoekers, maar de afgelopen winter hebben ook de mollen dat ontdekt. Het grasveldje bij de buitenvitrine is 'gemold'. Als je het aantal molshopen daar zag in maart, dan moet daaronder een enorm gangenstelsel zitten.

We hebben in het afgelopen jaar ook een aantal vrijwilligers zien gaan. Hier-door zien we dat de vereniging kwetsbaar is. Voor veel dingen, die moeten gebeuren, is er maar één persoon die dat doet of kan doen. Als die vrijwilliger uitvalt, blijft er een gat over en zijn er een aantal dingen, die door anderen moeten worden overgenomen. We hebben dus te weinig reserve-vrijwilligers. Daarom deze noodkreet. Als u wel iets wil doen als reserve voor de bestaande taken, dan horen we dat graag van u.

Of als u beschikbaar bent om af en toe een klus te doen, dan zouden we dat graag willen weten. We zijn in het bijzonder op zoek naar iemand, die vaardig is met elektrische installaties. Voor het eerst hebben we mee gedaan aan NL doet. De gehele Koestal kreeg een grondige schoonmaakbeurt. Daarbij werden we geholpen door een groep Soroptimisten en een aantal anderen. Het was gezellig en nuttig. Dank aan alle mensen, die hieraan hebben meegeholpen.

In het afgelopen jaar heeft onze vereniging ook de gevolgen gevoeld van de hoge energieprijzen. Veel leden hebben meer dan de vastgestelde contributie betaald en een aantal leden heeft ons ook gesteund door extra giften te doen, soms is de

energietoeslag aan het begin van dit jaar aan ons overgemaakt. Iedereen heel hartelijk bedankt daarvoor! Wellicht ten overvloede: wij zijn een ANBI en alle giften zijn aftrekbaar voor de belasting. Dat geldt voor alle giften, dus ook legaten en extra contributies.

De Paasspeurtocht op tweede Paasdag was een groot succes. Ondanks de regen, die voor de tweede helft van de middag was voorspeld, kwam er een groot aantal bezoekers en zijn we met de opbrengsten zeer tevreden.

Ook het bestuur heeft niet stil gezeten. In de komende jaarvergadering gaan we vernieuwde statuten presenteren. Dit was nodig, omdat dat vanuit de wetgeving (WBTR) vereist is. Ook hebben we een aantal dingen aangepast aan de huidige situatie. De nieuwe statuten kunt u vinden op: <https://hetstaelduinsebos.nl/StNmap/concept-Statuten2023.pdf>

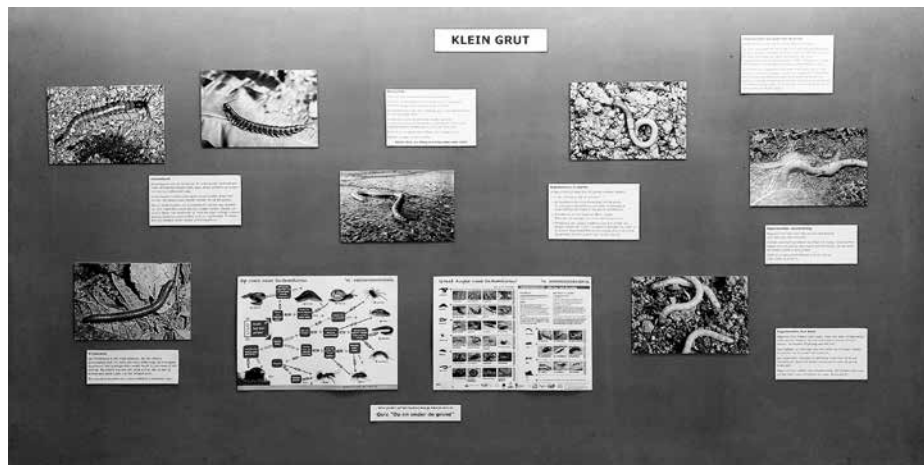
Uw voorzitter, Gerrit Keizer

De laatste dienst van Iek Verhagen.

Tentoonstellingscommissie

In de afgelopen maanden heeft er op de zolder een expositie gestaan over het leven van kleine dieren, die op de grens van lucht en aarde leven. We gaven aandacht aan regenwormen, springstaarten, mollen, maar ook aan plantwortels, algen en schimmels. In de bodem is heel veel van elkaar afhankelijk. Zo zijn bijvoorbeeld bomen en hun wortels afhankelijk van de schimmels op de wortels. Zij leven daarmee samen en hebben er allebei profijt van. De boomwortels worden geholpen om meer voedingsstoffen uit de bodem te halen en de schimmels krijgen in ruil daarvoor de voedzame sappen uit de wortels. Dit keer haalden we ook dieren in de Koestal: in een grote bak kon je (als je geluk had) de regenwormen bekijken.

In de komende maanden gaan we iets laten zien over de manieren, waarop planten zich met hun bloemen kunnen voortplanten. Dat gebeurt op verschillende manieren, met behulp van insecten, die het stuifmeel van de ene bloem naar de andere transporteren. Maar ook door de wind, die het stuifmeel meeneemt en overal, dus ook op de andere bloemen neerlegt.

Kom vooral eens kijken op de zolder van de Koestal en geniet van wat we laten zien.

De vitrines in de filmzaal hebben een grondige opfrisbeurt gehad en zijn bijzonder mooi geworden. Er is gewerkt met materialen uit het bos, zodat de opgezette dieren in hun natuurlijke omgeving te zien zijn. Met kleine stapjes worden er dus allerlei dingen vernieuwd. Bij elk bezoek zult u een aantal zaken vinden, die anders zijn dan bij een eerder bezoek.

De vloer op de zolder wordt (of is) vernieuwd. In plaats van de oude vloerbedekking, is er gekozen voor een PVC laminaat vloer. Deze is gemakkelijker schoon te houden dan de tapijtvloer. De nieuwe vloer wordt gelegd door een groep vrijwilligers en de vloer is gesponsord door House of Work B.V.

Behalve de veranderingen op de zolder wordt de inrichting van de grote zaal beneden regelmatig gewijzigd. Zo worden de kinderhoek en de seizoenspanelen elke paar maanden veranderd. Dat gebeurt met een kleine groep mensen, dus als u denkt daaraan een bijdrage te kunnen leveren, laat dat dan weten.

Springstaartje, deze is zo'n 6 mm.

Gerrit Keizer

Excursie e.d. Staelduinse Bos 2023

27 november : Publieksexcursie, Parachutistenwandeling met eerst een film, 20 personen.

18 december : Publieksexcursie, Midwinterwandeling met 50 personen.

7 januari : Nieuwjaarsborrel voor de vrijwilligers.

5 februari : Publieksexcursie, Knoppenwandeling met 59 personen.

11 maart : NL Doet, grote schoonmaak.

12 maart : Nestkastjes maken met 6 kinderen.

1 april : Gemeente Belang Westland, Lente bijeenkomst , 28 personen.

10 april : Paaseieren speurtocht, ca. 800 deelnemers.

11 april : De Diamant uit Naaldwijk, WNT-voorjaarsexcursie, groep Herten met 15 leerlingen en leiding.

12 april : Montessorischool uit Naaldwijk, WNT-voorjaarsexcursie, groep Middenbouw 1 met 26 leerlingen en leiding.

13 april : Montessorischool uit Naaldwijk, WNT-voorjaarsexcursie, groep Middenbouw 2 met 26 leerlingen en leiding.

14 april : Montessorischool uit Naaldwijk, WNT-voorjaarsexcursie, groep Middenbouw 3 met 26 leerlingen en leiding.

16 april : Bodemdiertjes zoeken met 7 kinderen en 6 ouders.

18 april : Klootschieten van de hockeyveteranen uit Naaldwijk.

21 april : Het Kompas uit Maasdijk, WNT-voorjaarsexcursie, groep 4 met 30 leerlingen en leiding.

23 april : Publieksexcursie, Vogels met 25 personen.

23 april : Publieksexcursie, Parachutistenwandeling met eerst een film met 15 personen.

24 april : BSO Okidoki 'De Strandjutters' met Natuurwijs met 15 kinderen.

9 mei : De Kyckert uit Wateringen, WNT-voorjaarsexcursie, groep 4b met 23 leerlingen en leiding.

10 mei : De Kyckert uit Wateringen, WNT-voorjaarsexcursie, groep 4a met 23 leerlingen en leiding.

11 mei : Montessorischool uit Maasluis, NME-voorjaarsexcursie, groep 3/4 met 24 leerlingen en leiding.

16 mei : Inova Basisonderwijs uit Hoek van Holland, WNT-voorjaarsexcursie, groep 3/4 met 30 leerlingen en leiding.

25 mei : Montessorischool uit Maasluis, NME-voorjaarsexcursie, groep 3/4 met 24 leerlingen en leiding.

25 mei : Westlandse Quiltbee met bijeenkomst.

1 juni : IKC De Kindertuin uit Maasluis, NME-voorjaarsexcursie, groep 4 met 46 leerlingen en leiding.

Margreet vd Heuvel bedankt ons voor de mooie knoppenwandeling.

ONS BOS – VROEG VOORJAAR

*Knoppen ontluiken,
geluid van blijde vogels,
groen groeit stilletjes.
Lente is niet te stoppen -
de witte kat rekt zich uit!*

Hanshō (hans holtman)

Toelichting

Een haiku is een drieregelig gedicht, niet rijmend, per regel bestaande uit 5 resp. 7 resp. 5 lettergrepen. Onderwerpen kunnen zijn de natuur, mensen, gebeurtenissen.

Het geheel kan een emotie, een beleving oproepen, die in vele gevallen blijvend is. Ze noemen een haiku of tanka ook wel 'een compact verhaal in 17 resp. 31 lettergrepen'.

De samoerai schreven ook haiku's en een langere vorm is ontstaan, doordat een samoerai een haiku stuurde aan een bevriende samoerai. Die reageerde door twee regels van ieder 7 lettergrepen toe te voegen. En zo ontstond de tanka (ook wel renka), bestaande uit vijf regels van 5, 7, 5, 7, 7 lettergrepen.

Over het vroege voorjaar in ons bos schreef ik bovenstaande tanka. Noot: De lezer, die regelmatig door het bos wandelt, kent de plek waar die witte kat ligt te slapen (daar verbleef eerst een heuse kabouter). Vragen?

Mail naar: j.holtman@caiway.nl.

De Vlaamse gaai

Er is schijnbaar diep nagedacht over de naamgeving van deze kleurige vogel. Hij heet dan ook niet meer 'Vlaamse' gaai, maar alleen 'Gaai'. Er zijn toch geen andere 'Gaaien' in Nederland? Maar hoe komt deze vogel aan het woord 'Vlaamse'? De Vlaamse gaai is een vogelsoort die wijdverspreid is in Europa en ook voorkomt in delen van Azië en Noord-Afrika. De oorsprong van de naam 'Vlaamse' gaai is niet helemaal duidelijk, maar het heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de Vlaamse gaai vaak voorkomt in de bossen van Vlaanderen, een regio in het noorden van België.

In de middeleeuwen werd het woord 'Vlaams' vaak gebruikt om te verwijzen naar de Nederlandse regio's, waaronder toen Vlaanderen. De Vlaamse gaai was bekend in deze regio vanwege zijn felle kleuren en opvallende roep en het is dus mogelijk dat de naam 'Vlaamse' gaai gewoon is afgeleid van de locatie waar de vogel vaak werd waargenomen.

Het is ook mogelijk dat de naam 'Vlaamse' gaai is afgeleid van een oud Nederlands woord: 'vlaemsch', wat 'spraakzaam' betekent. De Vlaamse gaai is een luidruchtige vogel die een breed scala aan geluiden kan maken. Hieronder scherpe kreten, krassen- de geluiden en imitaties van andere vogels en dieren. Dit zou kunnen verklaren waarom de vogel de bijnaam 'spraakzaam' heeft gekregen. Kortom, de oorsprong van de naam

'Vlaamse' gaai is niet helemaal duidelijk, maar het lijkt te zijn afgeleid van de regio waar de vogel vaak wordt waargenomen en mogelijk ook vanwege zijn opvallende roep en spraakzaamheid. Wat mij aangaat had de betiteling 'Vlaamse' gaai gehandhaafd mogen blijven: het zegt, net als de namen Roodborst, Koekoek, Blauwborst enz., iets over de vogel zelf!

Adriaan de Ruiter

De Tonderzwam

Op een boomstomp vlakbij d'Oude Koestal groeien veel tonderzwammen. Een andere naam voor Tonderzwam is Tondelzwam. Deze zwammen kunnen wel 15 jaar oud worden.

Dat 'Tondel' zegt iets over het vroegere gebruik dat men maakte van Tonderzwammen. Een Tonderzwam is een schimmel die groeit op zowel loofbomen als naaldbomen. De schimmel voedt zich met het hout en breekt het af. Hierdoor ontstaat een sponsachtig materiaal dat lijkt op kurk. Dit kurkachtige materiaal kan worden gebruikt als tondel, dat wil zeggen als een brandbaar materiaal dat wordt gebruikt om vuur te maken. De naam Tondelzwam verwijst dus naar het brandbare materiaal dat uit de schimmel kan worden gewonnen.

Dit materiaal werd al in de oudheid gebruikt als een belangrijk middel om vuur te maken. In een zak van de

5300 jaar oude ijsmummie Ötzi werden schimmeldraden van de tonderzwam gevonden die dus toen al gebruikt werden om vuur te maken! Tondel is een brede term die verwijst naar elk brandbaar materiaal dat gebruikt kan worden om vuur te maken. Naast tonderzwam kunnen ook andere materialen gebruikt worden, zoals gedroogd gras, mos en gedroogde schors. Het 'tondelmateriaal' werd ontstoken met behulp van vonken door gebruik van vuursteen of door wrijving met behulp van een vuurboog. Vielen vonken op de tondel of bij gebruik van de vuurboog: ging het gloeien, dan kon het gebruikt worden om een groter vuur aan te steken. Tegenwoordig wordt het uiteraard niet meer gebruikt; lucifers of aanstekers werken toch makkelijker. Maar onder andere bij de padvindsters is het nog steeds een leuke alternatieve methode om met de vuurboog te werken.

Adriaan de Ruiter

Struintochten 2023

Struintochten door de Van Dixhoordriehoek zijn op onderstaande zaterdagen om 13:00 uur vanaf de ingang van PLSTK eetcafé 'De Zeetoren' Helmweg 7, 3151 HE in Hoek van Holland

18 maart
1, 15 en 29 april
13 en 27 mei
10 en 24 juni
8 en 22 juli
5 en 19 augustus
2, 16 en 30 september
14 en 28 oktober
11 en 25 november

De struintocht duurt circa twee uur.
Volwassenen € 5,00 en kinderen t/m 12 jaar gratis.

Aanmelden tot uiterst 10:00 uur op de struindag bij natuurgids Jaap Tromp via: lepidoptera@planet.nl

Buiten de tweewekelijkse struintochten is het ook mogelijk om een struintocht af te spreken voor een groep van 10 t/m 15 personen.

Op 8 april 2023 hadden wij, Ank en Jacinta, baliedienst.

Het was anders dan anders.

We hadden verschillende mooie gesprekken buiten op het bankje voor d'Oude Koestal in het zonnetje, volgens een bezoeker zag het er gezellig en uitnodigend uit.

Tevens moesten de limonade containers gereinigd worden voor de Paasspeurtocht die over twee dagen zou plaatsvinden.

De wc's, eenmalig en dus bij uitzondering, schoongemaakt op verzoek, daar de schoonmaker voor langere periode ivm ziekte afwezig is. Volgende week is er een nieuwe schoonmaker.

De man van de foto, zo bleek, heeft de tekeningen in d'Oude Koestal gemaakt.

Zoonlief, uit Frankrijk komen overwaaien met (klein)dochter, benoemde het e.e.a. Ik ben dus met hem maar boven gelopen om te zoeken waar en over welke schilderijen het ging. Tijdens het zoeken zag ik een A en dat bleek volgens zoonlief het teken van zijn vader te zijn (zie foto).

Uitgelegd dat er een traplift is waar Pa, de tekenaar, mee naar boven kon om met zijn allen te gaan kijken. (Traplift in deze ook weer getest en aan de 'nieuwe' collega vrijwilliger gelijk ook de werking ervan uit kunnen leggen).

Gevraagd of ik foto's mocht nemen van de tekenaar tussen zijn tekeningen.

De man, A van Gaalen is inmiddels 87 of 88 jaar.

Jacinta

Vrijwilligers voor alles

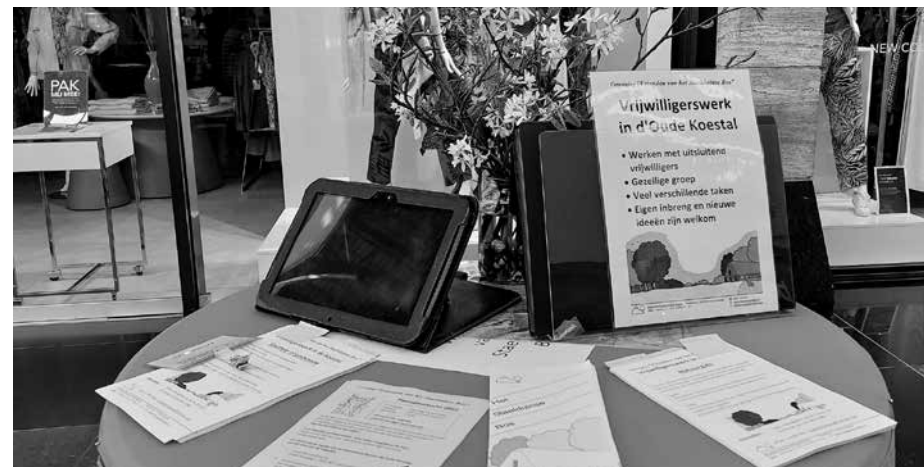
Deze vereniging is bijzonder, want zoveel mogelijk werk wordt door vrijwilligers gedaan.

We zijn altijd op zoek naar aanvulling van onze groep, voor vervanging van ziekte of vertrekkende vrijwilligers. Sommige zaken lopen lang door, maar er zijn ook kortdurende klussen of dingen die maar 1 of 2 keer per jaar nodig zijn.

Op dit moment zoeken we naar mensen voor:

- Onderhoud van het gebouw en uiteenlopende klussen. Bijvoorbeeld een lekkende kraan verhelpen, dakgoten schoonmaken, verfwerk, iets maken voor een tentoonstelling, verlichting nalopen etc.
- Tentoonstellingen en inrichting. In een groep de vaste en wisselende exposities bijhouden, ontwerpen, maken. Dat is creatief bezig zijn, met natuureducatie als doel.
- Audiovisuele zaken. Meehelpen om het filmprogramma vorm te geven.
- Natuurgids. Met groepen in het bos op excursie, kennis van de natuur overdragen.
- Verkeersregelaars. Een taak voor één keer per jaar bij de Paasspeurtocht, om het parkeren in goede banen te leiden.
- Gastvrouw of gastheer. Baliedienst doen tijdens de vaste openingstijden. Soms wordt er gevraagd om buiten die tijden een groep te ontvangen.
- Website en andere digitale zaken, ondersteuning omdat alles bij één persoon ligt.

Neem eens contact op als u iets voor ons kan betekenen! Dat kan met een mailtje op: staelduinsebos@hotmail.com of telefonisch naar Gerrit en Els Keizer, tel. 010-5925298.

Staelduindag 2023

Het bestuur heeft het genoegen u uit te nodigen tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering van de Vrienden van het Staelduinse Bos. Deze zal worden gehouden in bezoekerscentrum **d'Oude Koestal op zaterdag 1 juli 2023**. De aanvang van deze bijeenkomst is 14:30 uur. Vanaf 14:00 uur is er gelegenheid om binnen te lopen en alvast een kijkje te nemen in het bezoekerscentrum.

De Statuten van de 'Vrienden van het Staelduinse Bos' zijn aangepast om aan de eisen van de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) te voldoen, zie agendapunt 8. De tekst is te vinden op:

<https://hetstaelduinsebos.nl/StNmap/concept-Statuten2023.pdf> en op de balie in d'Oude Koestal.

Indien u dit wenst, kan u de tekst van de Statuten ook vooraf op papier ontvangen. Neemt u daarvoor contact op met de voorzitter, tel. 010-5925298. Omdat te verwachten is, dat het vereiste aantal leden voor goedkeuring hiervan niet aanwezig zal zijn, moet later een 2e Algemene Ledenvergadering volgen. Hiervan krijgt u apart bericht via e-mail of brief. Voorlopig is hiervoor als datum 2 september 2023 gereserveerd.

Agenda

1. *Opening door de voorzitter en vaststellen agenda*
2. *Notulen jaarvergadering 2 juli 2022 (deze kunt u lezen in Staeltje Natuur no. 93, zie <https://www.hetstaelduinsebos.nl/StNmap/StramienSN93.pdf>)*
3. *Ingekomen post*
4. *Jaarverslag verenigingsjaar 2022-2023*
5. *Jaarverslag penningmeester*
6. *Verslag kascontrolecommissie, benoeming nieuw lid*
7. *Verkiezing nieuw bestuurslid.*
Aftredend is Irene Stokdijk (niet herkiesbaar)
Het bestuur stelt voor: Tineke van den Berg
8. *Behandeling vernieuwde Statuten.*
De voorzitter zal de belangrijkste wijzigingen toelichten.
Vaststellen datum 2e ALV voor goedkeuring van de Statuten.
9. *Rondvraag*
10. *Sluiting*

Het financieel overzicht wordt op de vergadering uitgedeeld.

Rond 15:30 uur sluiten we de vergadering af. Hierna is er voor de aanwezigen de gelegenheid om gezellig bij te praten en nog wat te drinken.

Uw Bestuur

Activiteiten 2023

1 juli	14:00	Staelduindag, ALV. Koestal gesloten voor gewone bezoekers.
2 september	13:30	Voorlopig gereserveerde datum voor 2e ALV (Statuten)
1 oktober	14:00	Publieksexcursie Herfstwandeling *)
14 t/m 22 oktober	13:00-16:00	Herfstvakantie, bezoekerscentrum open
17 december	13:30	Publieksexcursie Midwinterwandeling *)
17 december	14:00-15:30	Midwinterhoornblazen in het bos

*) voor deze activiteiten opgeven bij Mw. D. v. Drongelen, tel. 0174-631 427, of per email: aatendiek@gmail.com

Deelname is gratis, een vrijwillige bijdrage is zeer welkom.

Nestkastjes timmeren in de Koestal, op 12 maart

In het bezoekerscentrum staat bij de balie een mooi vogelhuisje, eigenlijk is het een nestkastje, voor koolmezen. Deze is niet te koop. Er is wel een beschrijving beschikbaar hoe je die zelf kunt maken en de afmetingen van de zes benodigde plankjes, waarvan een met invlieg opening, plus een lat met een ophang oog. Onze timmerman - plus wat hij nog meer is - had die ene vorig jaar gemaakt.

Afgelopen herfst is dat nestkastje opgemerkt door een paar families: drie jonge gezinnen die elkaar kennen. Zij wilden graag wat van die kastjes maken, het liefst in de Koestal, met begeleiding erbij. Zij wilden elk wel twee nestkastjes, een aan de voorkant van het huis en een aan de achterkant. Onze timmerman heeft daartoe zes setjes met plankjes gemaakt en gaten geboord, en ook spijkers klaargezet. Een hamer zouden de gezinnen zelf wel van thuis wel meenemen. Een prijs werd afgesproken, inclusief koffie, thee en limonade, en als datum zondagmiddag 12 maart. Ik zou de begeleider zijn. Die ochtend werd de 'werkruimte' klaar gemaakt door de grote vergadertafel te voorzien van een beschermingsplaat, met daarop een grote tas met de zes setjes plankjes, doosjes met spijkers en krammetjes, draad en de beschrijving, en ook een tang om krom geslagen spijkers er weer uit te trekken. Voor de zekerheid had ik zelf drie hamers ergens geleend, plus wat kleine hamers. Dat was maar goed ook want zelf een

hamer meenemen van thuis dat waren ze vergeten. Ook een grote EHBO-doos werd erbij gezet. Dat laatste helpt altijd want juist als je 'm klaarzet, dan blijkt die niet nodig te zijn, geen onbekend verschijnsel. De drie gezinnen, met kinderen van 0 tot 12 jaar, kwamen vol verwachting binnen. Je zag het gelijk al aan hun gezichten. Na wat uitleg gingen ze aan de slag. In alle gevallen hanteerden de vaders de grote hamers, en de wat oudere kinderen een kleine, lichte hamer. Er werd getimmerd dat het een lieve lust was. Ja, dat heet timmeren, en niet hameren zoals je af en toe hoort. De drie vaders lieten hun beste vaardigheden zien, terwijl de moeders de kinderen daarbij begeleidden of gewoon trots keken hoe hun kroost met een hamer kon omgaan. Uiteraard werden er volop foto's gemaakt, ook om die aan opa en oma te laten zien.

Het was reuze leuk om dat gezelschap zo bezig te zien. Tijd voor koffie of limonade hadden ze eigenlijk niet. Aan het einde lieten de kinderen heel trots zien wat ze gemaakt hadden. Ook op de terugweg richting fiets of auto moest iedereen hun nestkastje bewonderen. Een leuke herinnering was geboren. En de EHBO doos....., die kon ongebruikt weer in de kast teruggezet worden.

Gerard Helmich

Bezoekersaantallen 2022 en 2023

Dankzij het turven van de vrijwilligers van de baliedienst hebben we goede cijfers met de bezoekersaantallen. In het zomernummer van dit blad staan de totalen van het jaar ervoor en de meest recente cijfers. Vele wandelaars en groepen weten de weg naar de Oude Koestel te vinden. In de maanden september en oktober 2022 zijn we ook de woensdagmiddagen open geweest, in de herfstvakantie alle middagen. Dat brengt het totaal aantal bezoekers op 7675 personen in 2022.

Elders in het blad staan de groepen genoemd, in deze tabel staan de totalen.

	zaterdag	zondag	woensdag	extra's	uitleg	totaal individueel	totaal groepen	totaal
totaal 2022	1241	3386	248	1623	Pasen en herfstvakantie	6498	1177	7675
januari	80	275				355	0	355
februari	122	328				450	59	509
maart	65	225				290	0	290
april	98	282		1500	2 ^e Paasdag	1880	102	1982
jan t/m april 2023	365	1110		1500		2975	161	3136

In memoriam Hylke de Graaf

Hylke de Graaf, al bijna 60 jaar was hij mijn maatje, waarvan 56 jaar getrouwd.

Hylke groeide op in Monster. Na het lager onderwijs heeft hij na 3 jaar HBS, de HTS afgemaakt in de richting weg-en waterbouw.

Het langste gedeelte van zijn werkzame leven heeft hij doorgebracht bij het Hoogheemraadschap van Delfland, waarvan vanaf 1974 hoofd van dienst van het district Kijkduin, alwaar zijn kantoor midden in het duin stond. Daar was de natuur in alle facetten aanwezig, strand en duin met de begroeiing van allerhande planten en struiken en het wemelde er ook van de dieren, van hazen en konijnen, vossen en fazanten en een vogelvariatie. Toen wij dus een flink aantal jaren gingen klootschieten in het Staelduinse Bos en Renee Piekar daar als gastvrouw aanwezig was, die ons strikte voor het abonnement 'Vrienden van het Staelduinse Bos' en tevens uitgenodigd werden om ook gastvrouw/heer te worden. Dat hebben wij gedaan en Hylke was altijd enthousiast als er mensen op bezoek kwamen die interesse toonden voor alles wat er in het bos te zien was. Vooral bij kinderen kon hij soms niet stoppen met vertellen, ze mee te nemen naar de bijenkast, ze te wijzen op het konijnenhol boven. Bij de jaarvergaderingen was hij altijd aanwezig en scherp om vragen te stellen. Dat was Hylke ten voete uit. Het lezen van de notulen en de jaarcijfers.

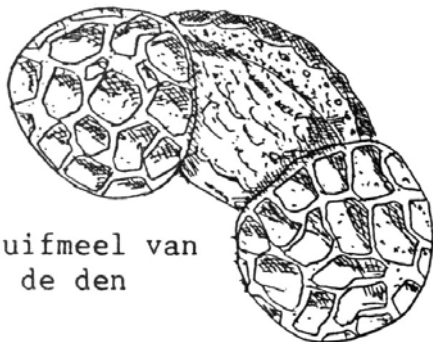
Mede door zijn werk was hij daar zeer alert over. Het laatste jaar ging de gezondheid van Hylke achteruit. Toen hij 11 januari j.l. in het ziekenhuis werd opgenomen was er nog hoop dat hij zou opknappen wat helaas niet is gebeurd. Zijn tijd bij het Staelduinse bos heeft hij altijd leuk gevonden en ik hoop dat dat wederzijds was.

Wil de Graaf

Stuifmeel

Stuifmeel speelt een belangrijke rol bij de voortplanting van planten. Het komt uit de meeldraden van bloemen en wordt door de wind of door insecten van de ene bloem naar de andere wordt gebracht. Daar komt het op een stamper terecht, waarna er na enige tijd een zaadje ontstaat. Toch zijn er maar weinig mensen die weten hoe dat stuifmeel er uitziet. Ja, iedereen heeft weleens van die kleine gele stoffjes gezien, maar meer dan dat toch niet. Pas als je de hulp van een microscoop of zelfs een elektronenmicroscoop inroept, blijkt dat stuifmeel opeens heel wat meer te zijn dan een klein geel stofje. Klein en geel nog wel, maar het stofje heeft vorm gekregen. En dan nog wel een hele mooie vorm ook. Meestal zitten er een paar gaatjes of gleufjes in en soms zitten er stekeltjes op of heeft het oppervlak een patroontje. Al die structuurtjes hebben een eigen achtergrond. Die gaatjes zijn er omdat uit een stuifmeelkorrel, die op een stamper terecht komt een buisje moet groeien. Daarom moeten er zwakke plekken in de relatief dikke wand van de stuifmeelkorrel zitten,

stuifmeel van de den

stuifmeel van de els

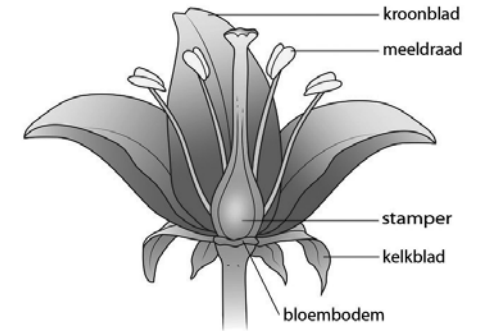
zoals gaatjes of gleufjes dus. Maar, omdat het maar zo'n klein dingetje is (de grootste stuifmeelkorrels zijn maar 1/10 mm groot), droogt het ook gemakkelijk uit en al die gaatjes maken dat alleen maar erger. Daarom zijn er allerlei constructies 'bedacht' om die gaatjes een beetje te verbeteren, bijvoorbeeld: het gaatje is in een nisje verborgen, waardoor het water moeilijk naar buiten verdampst.

Verder zijn er ook verschillen tussen de wind- en insectenbestuivers. Om met de wind mee te kunnen, moet je licht zijn. Daarom hebben de stuifmeelkorrels van dennen en sparren twee luchtzakken, waarop ze soms wel duizend kilometer weg kunnen drijven. Insectenbestuivers hoeven wat minder op het gewicht te letten, maar moeten stevig en 'kleverig' zijn.

Voor al die problemen hebben de verschillende soorten planten ook verschillende oplossingen gevonden. Planten die in een droge omgeving groeien, moeten bijvoorbeeld wat meer maatregelen treffen tegen verdroging. Daardoor ziet stuifmeel er dus voor elke soort of familie anders uit. Zo kun je ook zien van welke plant het stuifmeel afkomstig is.

Een gedeelte van de wand van stuifmeelkorrels bestaat uit zgn.

'sporopollenine'. Sporopollenine is een eiwit dat bestand is tegen zuren, basen en andere chemische stoffen. Alleen tegen sommige schimmels en bacteriën is het niet opgewassen. Maar zolang het stuifmeel in een vochtige (of juist heel droge) omgeving is, waar deze bacteriën niet kunnen leven, blijft de sporopollenine wand heel. En dat blijft hij dan eeuwen of zelfs duizenden jaren lang. Daardoor bestaat het stuifmeel, dat duizenden jaren geleden in het water of in het veen is gevallen, nu nog steeds. Door de grond uit de bodem of uit het veen met chemische middelen te behandelen, kun je de stuifmeelkorrels er uit krijgen. Daarna kun je kijken van welke planten de korrels afkomstig zijn. Die planten hebben daar dus lang geleden gegroeid. Zo is te zien of er bijvoorbeeld graan verbouwd werd of dat er juist grasland was. Dat zijn vragen waar archeologen vaak mee zitten, zeker als ze zich bezighouden

met de jonge steentijd. Toen is de eerste akkerbouw ontstaan, terwijl er ook voor het eerst vee werd gehouden. Ook veranderingen in het klimaat zijn in het stuifmeel terug te vinden. Je kunt bijvoorbeeld het opschuiven van de vorstgrens rond de ijstijden in het stuifmeel terug vinden. Zo blijkt dus maar weer, dat er achter die kleine gele stoffjes heel wat meer zit, dan je op het eerste gezicht verwacht.

Okke Dorenbos

NLdoet 2023

Elk jaar in maart organiseert het Oranje Fonds de grote vrijwilligersactie NLdoet. In de eerste vijf jaar heette deze dag 'Make a Difference Day', de naam die in de Verenigde Staten gangbaar is. Met deze actie zet het Oranje Fonds de vrijwillige inzet in de schijnwerpers en activeert door een publiekscampagne zoveel mogelijk Nederlanders om een dag vrijwilligerswerk te doen en zo te ervaren wat dat met je doet!

Vrijwilligersorganisaties die hulp nodig hebben, mogen zich aanmelden om mensen via NLdoet te werven. Wij (Els Keizer, Gemma Feller en Wil van Solingen) meenden dat we wel wat hulp konden gebruiken om de Koestal eens een grote schoonmaakbeurt te geven. Een goede reden om ons op te geven voor NLdoet.

Al snel kwamen de eerste aanmeldingen, dus was er werk aan de winkel om een en ander een beetje soepel te laten verlopen. Met elkaar hebben we alle mogelijke klussen in kaart gebracht. De klussen zijn netjes op kaartjes gezet zodat ieder kon uitzoeken wat hem of haar leuk leek om te doen.

Op zaterdag 10 maart was het dan zover. 12 mensen kwamen opdagen met veel zin om er eens lekker tegenaan te gaan. De jongste deelnemer was 13 jaar. We begonnen met koffie/thee met heerlijke kruidkoek van Els. Na een korte inleiding gingen de mensen aan de slag. Het was een feest om te zien hoe er werd aangepakt. Twee dames gingen met de plumeau aan de slag, zij hebben met een ongekende inzet alle wanden en plafonds stofvrij gemaakt. Eén van de heren ontfermde zich over de toiletten. De ramen binnen en buiten werden gezeemd en in de keuken werden de handen ook flink uit de mouwen gestoken. De filmzaal kreeg een opknopbeurt enz. enz. Rond twaalf uur waren er heerlijke broodjes. Daarna is het werk afgerond met als resultaat een mooie, schone Koestal.

NLdoet is niet alleen handig voor organisaties die hulp nodig hebben. Het is ook heel leuk om eraan mee te doen. Er waren mensen bij ons aanwezig die elk jaar een klus uitzoeken die hen leuk lijkt en daar dan aan de slag gaan. Ze vertelden mooie verhalen over de diversiteit van het werk dat ze in dat kader gedaan hadden. En nu dus bij ons! We voelden ons vereerd. Ook leuk om te vermelden dat NLdoet niet alleen de actie faciliteert, maar ook een financiële bijdrage levert voor het uitvoeren van de klus. Van die bijdrage hebben we de broodjes betaald en schoonmaakmiddelen gekocht.

Al met al een hele leuke actie die een gezellige dag, publiciteit en een schone Koestal opleverde. Volgend jaar weer?

Wil van Solingen

Paasspeurtocht 10 april 2023

Dit schooljaar hebben we 2 stagiaires gehad, de Maatschappelijke Stage van ISW Sweelincklaan uit 's Gravenzande. Ze hebben kennis gemaakt met veel aspecten van onze werkzaamheden zoals baliedienst, Midwinterhoornblazen, speurtocht maken. Tenslotte hielpen ze mee op 2e Paasdag. Hieronder staat hun verslag van deze dag.

Wij vonden een hele leuke en gezellige dag omdat we zoveel nieuwe mensen hebben ontmoet. Iedereen was heel gezellig, vriendelijk en behulpzaam. We hebben 's morgens plantjes uitgedeeld aan iedereen die de speurtocht gedaan had. Wij vonden het heel leuk om te helpen plantjes aangegeven aan kinderen. 's Middags ging het helaas regenen maar dat hield ons niet tegen om er een gezellige middag van te maken. We gingen limonade inschenken en stempels zetten voor alle doorzetters die in de regen nog doorgingen met de speurtocht. Na een hele gezellige en actieve dag was het helaas tijd om een einde te maken aan de mooie paasdag en onze tijdelijke stage. Wij hebben het heel leuk gehad met alle activiteiten die we moesten doen en alle vriendelijke vrijwilligers van het Staelduinse Bos.

Groetjes, Joydy en Lisette

Hier zijn Joydy en Lisette actief op de dag van het Midwinterhoornblazen 2022

De eerste wandelaars die bij de stempelpost aankwamen.

Filmprogramma

Juli: **'Op pad met de plantenwerkgroep van de KNNV'**
Een excursie met de Plantenwerkgroep, naar de Coepelduinen tussen Noordwijk en Katwijk.
Filmlengte 16 minuten.

Augustus: **'De Brabantse sahara'**
Tussen Tilburg en Waalwijk ligt Nationaal park 'De Loonse en Drunense duinen'
Filmlengte 15 minuten.

September: **'Van Oudewater naar Linschoten'**
Een vaartochtje door het groene hart van de provincie Utrecht.
Filmlengte 12 minuten.

Oktober: **'Oostvoorne - Tenellaplas'**
Op pad met de plantenwerkgroep van de KNNV door de duinen van Oostvoorne met bezoek aan de Heemtuin 'Tenellaplas'
Filmlengte 16 minuten.

November: **'Verdronken land van Saeftinghe'**
Het grootste getijde brakwatermoeras van Europa.
Filmlengte 22 minuten.

December: **'De barre winter van 1979'**
Eén van de strengste en door de afwisseling van dooi en vorst, ook als één van de Wispeluurlijkste winters van de twintigste eeuw.
Filmlengte 10 minuten.

*Met vriendelijke groet,
Anton van der Salm*

Jaarverslag juni 2021 - juni 2022

vereniging 'Vrienden van het Staelduinse Bos'

Voorlichting aan bezoekers van het Staelduinse Bos is steeds een belangrijk doel van onze vereniging. Bezoekerscentrum d'Oude Koestal speelt daarin een grote rol, maar ook de tuin, de excursies en ons verenigingsblad dragen daar veel aan bij. Inmiddels bestaan we bijna 51 jaar en vervullen een belangrijke functie in het Westland.

Dankzij onze vrijwilligers en donateur-leden kan al het nodige werk gedaan worden. Daarom begint dit jaarverslag met een 'Hartelijk bedankt' aan iedereen die bijdraagt, met werk of financiële ondersteuning, aan de 'Vrienden van het Staelduinse Bos'.

Openstelling d'Oude Koestal en corona

Toen de corona besmettingen afnamen, ging de Koestal open op 6 juni 2021. Met maximaal 30 bezoekers tegelijk, mondkapjes en het scannen van QR-codes voor toegang kon dit in de drukke herfstmaanden gelukkig zo blijven. Totdat in de persconferentie op zaterdag 18 december een directe lockdown werd afgekondigd. In één avond moest alles afgezegd worden: de excursie en het Midwinterhoornblazen van 19 december, de baliediensten en verdere afspraken. Berichtgeving was via e-mail, Facebook, website en nieuwsbrief naar de leden. Gelukkig mocht de Koestal op 29 januari 2022 weer open, inmiddels ook zonder verdere beperkingen.

Tuin

De tuin was steeds een toevluchtsoord voor veel wandelaars. Het werken van de tuinploeg in de buitenlucht ging wel steeds door, soms met elkaar, soms vrijwilligers apart. Zoals altijd is hier veel werk verzet, dat veel waardering oplevert. Het verblijf van de duifjes is nu omgevormd tot een trollen-paradijsje. Overdag zijn ze keurig thuis, maar 's nachts?

Evenementen

Door de corona beperkingen waren in 2020 en 2021 geen evenementen mogelijk, zoals de Paasspeurtocht of het Midwinterhoornblazen. De Paasspeurtocht op 18 april 2022 (foto's) was weer 'ouderwets' druk met 700 betalende deelnemers.

Totaal zullen er ca. 1400 wandelaars de tocht bezocht hebben. De inzet van veel vrijwilligers, prachtig weer en de tevreden gezichten na afloop zorgden voor een goed gevoel.

Excursies en groepen

Vele groepen hebben de Koestal en het bos bezocht. Soms alleen een excursie in het bos, soms alleen een bezoek aan de Koestal, maar vaak ook een combinatie.

- Scholen via WNTweb Westland: 11 herfst- en 7 voorjaarswandelingen
- NME uit Maassluis: 4 herfst- en 1 voorjaarswandeling
- Kaboutertocht voor school uit Schipluiden
- Publieksexcursies Herfst, Knoppen, Vogels en Zomer, samen ca. 70 deelnemers
- 4 familiebijeenkomsten, van 8e tot 80e verjaardag
- Teambuilding van Vitis
- Gidsencursus van de Groene Motor (met storytelling)
- Hollandse duinen, koffie/thee voor hun eigen excursie
- Hockey veteranen met klootschieten
- Scouting Poeldijk 'Met een tas het bos in'

Tentoonstellingen, inrichting en audio-visueel

Over tentoonstellingen, films en inrichting werden 7 vergaderingen gehouden. In verband met corona beperkingen is het programma aangepast, zodat alle exposities goed bekeken konden worden. Met vaste werkavonden en op extra dagen tussendoor is veel werk verzet. In de winter '21-'22 hingen er een puzzel van sneeuwfoto's in de zaal beneden. Iedere maand draait er boven een andere film voor de bezoekers.

Verdere wisseltentoonstellingen:

- Oostvaardersplassen (verlengd tot zomer 2021)
- Knaagdieren (herfst 2021)
- Westlandse schilders (december 2021 - maart 2022)

- Vlinders (april 2022 - september 2022)
- Vrienden van het Staelduinse Bos 50 jaar (juli-december 2022, opening op 2 juli)

Vrijwilligers algemeen

De vrijwilligers hebben 4 keer vergaderd onder voorzitterschap van Anneke Storm.

We hebben een aantal nieuwe vrijwilligers kunnen verwelkomen: Henriette Veth, Heleen v Hagen, Coby v Geest, Ank Helderma, Ariette de Gier en Ingrid Piek als extra ondersteuning voor de excursies.

Na vele jaren is Adrie Aling gestopt. Zij begon ooit in oktober 2009, gestopt in november 2021.

Bestuur, vergaderen, samenstelling, WBTR

Het bestuur heeft 6 keer vergaderd. Aad Dijk is hierbij ook vaak aanwezig geweest om zich vast in te werken. Later deed Henk Trompetter dit ook. In november 2021 legde Kees Hendriks zijn taak als secretaris neer. Els Keizer neemt het secretariaat waar tot de Staelduindag 2022. Door persoonlijke omstandigheden liep de overdracht van de penningmeester vertraging op. Uiteindelijk heeft Rob van Scherpenzeel de lopende zaken als administrateur afgehandeld met ondersteuning van Gerrit Keizer. Nu zijn situatie veranderd is, keert hij terug in het bestuur. De Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) heeft de volle aandacht. Met hulp van Bart Sio is een Huishoudelijk reglement opgesteld, ligt nu ter goedkeuring van de ledenvergadering.

Contacten met derden

Er is regelmatig overleg met het Zuid-Hollands Landschap over o.a. coronazaken en het onderhoud van het bos. Verdere contacten zijn er geweest met Vitis Vrijwillige Inzet over het werven van vrijwilligers. Op de Vrijwilligersmarkt in Naaldwijk stond de vereniging met een stand. Westland Cultuurweb ondersteunde bij b.v. corona protocollen.

Redactie

Staeltje Natuur 91 en 92 zijn weer naar al onze leden gegaan. De redactie kreeg voldoende kopij aangeleverd. Zo'n 400 leden lezen het blad 'digitaal', de overigen krijgen de papieren versie. Dit wordt grotendeels bezorgd door vrijwilligers, minder dan 20 bladen moeten nog met een postzegel in de brievenbus.

Ledenadministratie

Het aantal leden schommelt rond de 1000. In geheel 2021 schreven we 45 leden uit (verhuisd, overleden, niet betaald) en in 2022 (t/m juni) 19. Er kwamen

minder leden bij dan normaal, omdat de grote evenementen niet doorgingen: in 2021 plus 22, in 2022 plus 28. Leden werven blijft de aandacht houden.

Onderhoud, schoonmaak en levende have

Dit werk wordt nu grotendeels door 1 persoon gedaan. Gelukkig springt de tuinploeg bij voor klussen zoals de dakgoten. In de Koestal leven vissen en bijen, zij worden meerdere keren per week verzorgd.

Archief

De vereniging heeft een rijk archief in de Koestal. Inmiddels wordt gewerkt aan het aanvullen met materiaal dat van oud-vrijwilligers is geweest en vooral ook aan het bijhouden van de recente gebeurtenissen. Ook worden digitale kopieën gemaakt, die niet de stal bewaard worden.

Els Keizer, juni 2022

Vogelexcursie in het Staelduinse bos in 2023

Bij het Bezoekerscentrum d' Oude Koestal had zich een dertigtal bezoekers verzameld op het vroege tijdstip van 8 uur op de 23ste april, een mooie lentedag. De bomen waren al in pril groen lentekleed. De jaarlijkse vogelexcursie trok veel mensen die het verlangen om op zondagmorgen uit te slapen, gelukkig hadden kunnen weerstaan. De gidsen Jaap Tromp en Hans van der Meijs hebben hun ervaringen en rijke natuurkennis graag gedeeld.

Welke vogels zagen en hoorden we?

De permanente bewoners van het bos zijn de merels en de zanglijsters (lijsterachtigen), de winterkoninkjes, de vinkjes, de koolmeesjes en de pimpelmezen, de grote bonte spechten en de boomklevers. Ondanks dat zij het hele jaar te zien zijn, is het nog steeds de moeite waard ze tegen te komen. Wat zou het bos leeg zijn in de winter zonder hen. De mannetjes lieten zich nu luid horen om hun territorium af te bakenen of als zij nog geen vrouwtje hebben om een vrouwtje te lokken.

De hier broedende roodborsten, die voor een deel naar warmere streken van Europa trekken, zijn weer teruggekomen. De in de winter uit noordelijke/ noordoostelijke streken hier overwinterende roodborsten zijn weer vertrokken. Een boomklever was vóór de excursie begon, zichtbaar druk bezig met zoeken van voedsel voor de jongen. Het nest is vlakbij de heemtuin. Het zijn ook goede metselaars, die de opening van een nestholte daarmee aanpassen. Soepeltjes en snel liep hij van beneden naar boven en weer terug ondersteboven langs de stam.

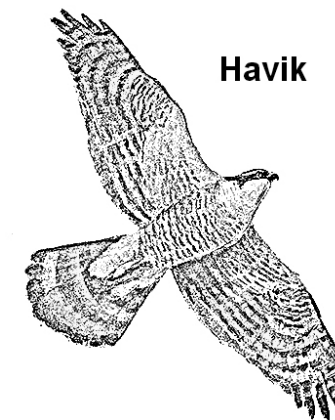
Broedvogels die recent terugkwamen uit het Zuiden, waren op volgorde van binnenkomst de tijftjaffen, de zwartkoppen en de fitissen. De fitissen zijn te vinden aan de bosrand en de andere twee soorten vind je overwegend in het bos.

De zwartkop

Boven onze hoofden hoorden we een rondcirkelende buizerd als een soort van 'miauwen'.

In de Poel bij het vogelscherm zwommen een dodaar, de kleinste in Nederland voorkomende futensoort, een paartje meerkoeten, een paartje wilde eenden, een krakeend met zijn karakteristieke geluidje, een droog 'è'. Verder aan de bosrand zagen we een statige blauwe reiger, die kan staan als een lakei bij een sloot.

Vorbij schoten heel snel heen en weer de teruggekeerde boerenzwaluwen boven het aangrenzende weiland en water. Wist je dat zij helemaal terugkomen uit Zuidelijk Afrika waar zij overwinteren?

Als 'hoogtepunt' van de excursie konden we meemaken hoe een havik, die langzaam hoog in de lucht boven onze hoofden vloog, ineens aangevallen werd door een sperwer paar en min of meer weggepest.

Een paar verschillen tussen de havikken en sperwers.

Grootte (vanaf de kleinste)	: sperwer (m); sperwer (v); havik (m); havik (v)
Bouw	: de havik is forser gebouwd dan de sperwer
Heupen	: de sperwer heeft smallere heupen dan de havik
Staartpunt	: afgerond bij de havik, die van de sperwer is vrijwel recht
Vleugelpunt (zie tekening)	: bij de havik puntiger, bij de sperwer meer afgerond

Zowel sperwers en haviken jagen vooral laag boven de grond, waarbij zij prooiën, vooral vogels, proberen te verrassen. Met hun brede relatief korte vleugels kunnen zij goed manoeuvreren tussen bomen en struiken.

Na afloop van de excursie kwamen vele van de bezoekers nog even naar de Koestal, waar zij gastvrij werden onthaald door Aat en Diek van Drongelen. Dit was een prettige en gezellige afsluiting van weer een geslaagde vogelexcursie.

Tekst en tekening: Rita Hoogland en Hans van der Meijs

Foto zwartkop: Beno Kamp

Kinderpagina

Hoi, vandaag wil ik jullie iets vertellen over bijen.

De honingbij

In Nederland leven wel 350 verschillende soorten bijen. Eén kennen we goed, dat is de honingbij. De honingbij leeft in een bijenvolk. In dit volk heeft iedere bij een aparte taak. De koningin is belangrijk, want zij legt de eieren. De meeste bijen in dit volk zijn werksters. Zij verzorgen de eitjes, de larven en halen stuifmeel en nectar. De mannelijke bij, de darren, bevruchten de eieren. De honingbij was langgeleden ook een wilde bij, tot ze door de mensen gezocht werd voor de honing.

De wilde bij

De wilde bij kennen we veel minder. Ze leven niet in een volk, maar alleen. Ze hebben een eigen huis en zorgen voor hun eigen voedsel.

Het eigen huis van iedere bij kan heel verschillend zijn.

Er zijn bijvoorbeeld 80 verschillende zandbijen, die ook wel aardbijen worden genoemd. Deze leven in de aarde. Als je bij de tegels of in het zand van het bos een klein hoopje ziet liggen, kan het zijn dat daar een zandbij leeft.

De rose metselbij maakt haar nestje in bomen en gaatjes in de muren.

De tuinbladsnijder zit het liefst in de stengel van riet en soms zijn er zelfs bijen die in een leeg slakkenhuisje kruipen.

Help de bijen

Het gaat niet goed met de bijen en dit is slecht. Bijen zorgen voor de bevruchting. Door stuifmeelkorrels mee te nemen van de plant en deze achter te laten bij de volgende bloem of plant, ontstaan er nieuwe vruchten aan planten en bomen, zoals bijvoorbeeld de appel of aardbei. Zonder bijen is er geen groente en fruit!

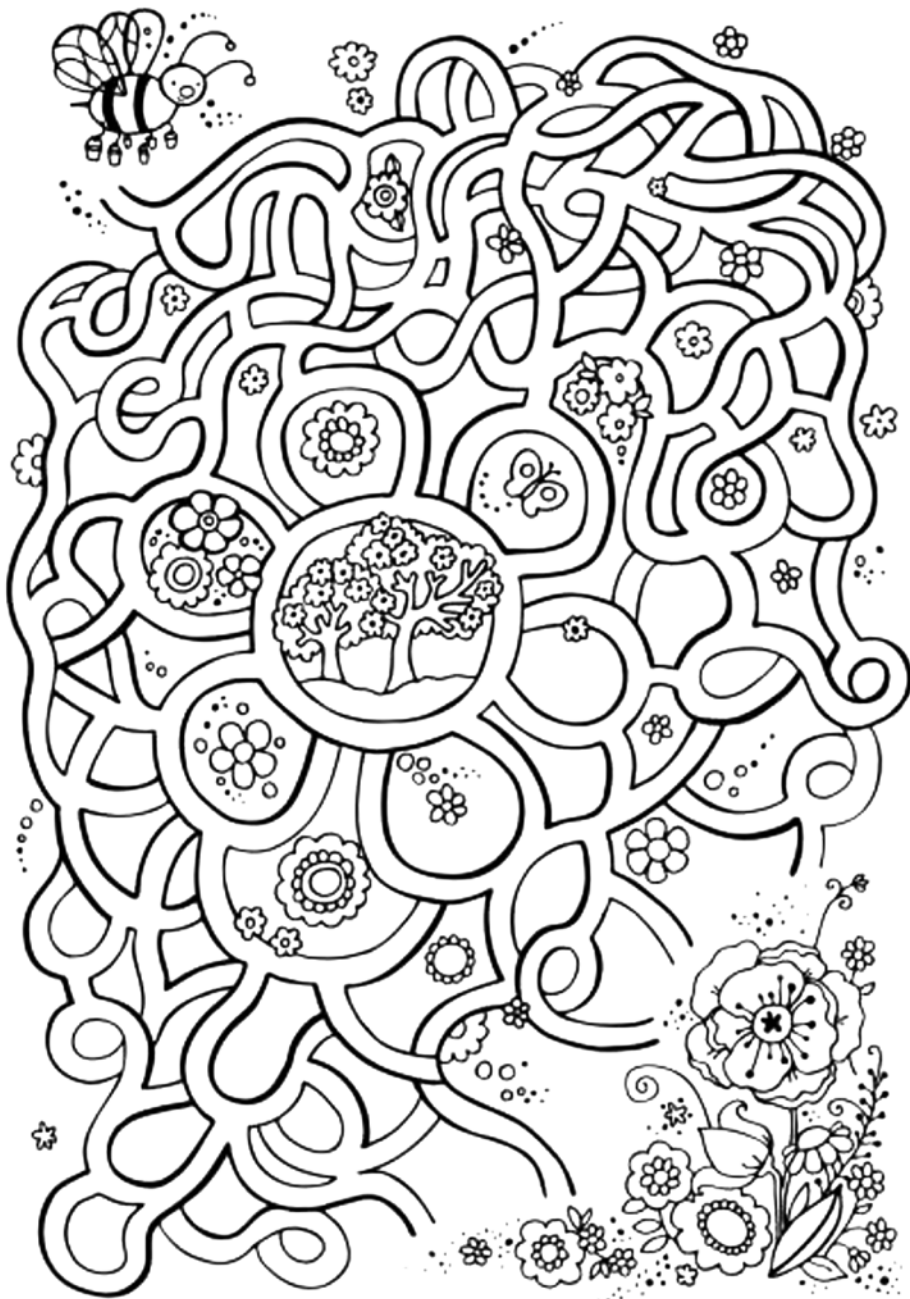
Gelukkig kunnen we de bijen op allerlei manieren helpen. In de stad zien we steeds meer wilde bloemen langs de weg en worden bijenhôtels gemaakt, maar ook jij kunt helpen:

- Leg een stammetje in de tuin met gaatjes erin
- Doe om rietstengels een draadje of een potje en leg het in een hoekje van de tuin
- Pluk geen wilde bloemen langs de weg
- Zaaï wilde bloemen in een vakje van de tuin

Ada vd Wel

Puzzelpagina, help de bij!

Informatie Vereniging 'Vrienden van het Staelduinse Bos'

Bestuur

Voorzitter: G. Keizer
Secretaris: A.J. Dijk
Penningmeester: R. van Scherpenzeel
Leden algemeen: D. van Drongelen-Sevenhuijsen
J.M. Storm-Paalvast
H.K. Trompetter

Eigenaar van het bos:

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap
Olof Palmestraat 18, 2616 LR Delft
telefoon 010-272 22 22
www.zuidhollandslandschap.nl
e-mail: info@zhl.nl

Beheerder Staelduinse Bos:

F. Spreen, Peppellaan 2, 2691 NG 's-Gravenzande
(Kantoor bos, telefoon 06 - 51 77 31 76)

Regiokantoor Kuststreek (bezoek alleen op afspraak):

Strandweg 17, 3151 HV Hoek van Holland
telefoon 010 272 22 22
e-mail: regio-kuststreek@zhl.nl

ISSN 0920 - 2277 Staeltje Natuur

Bezoekerscentrum

d' Oude Koestal in het Staelduinse Bos

Peppellaan 1,
2691 ND 's-Gravenzande
telefoon 0174-41735

Is op de volgende tijden geopend:

Het gehele jaar:

zaterdag	13.00 - 16.00 uur
zondag	11.00 - 16.00 uur

In september en oktober:

woensdag	13.00 - 16.00 uur
zaterdag	13.00 - 16.00 uur
zondag	11.00 - 16.00 uur

Extra openingstijden herfstvakantie, zie de website.

Binnen kijken is

Voor bezoeken in groepsverband dient tevoren tijdig een afspraak te worden gemaakt met Mevr. D. van Drongelen; telefoon 0174-631427.

Buiten meer zien

Let op! Het Staelduinse Bos, waarin het bezoekerscentrum is gelegen, is toegankelijk tussen zonsopgang en zonsondergang.

Internet: www.hetstaelduinsebos.nl
E-mail: staelduinsebos@hotmail.com
Facebook: www.facebook.com/hetstaelduinsebos
Telefoon: 0174-417351 (alleen tijdens openingstijden)